

LA ORIZONTUL EMINOSCOLOGIEI

Studiile eminesciene cunosc o revigorare puternică. Din noile titluri nu mai vechi de trei ani amintim doar studiile de dimensiunea cărții: Mariana Neț, *Eminescul altfel. Limbajul poetic eminescian. O perspectivă semiotică*, Ed. Minerva, 2000; Lucia Cifor, *Mihai Eminescu prin câteva cuvinte cheie*, Ed. Fides, Iași, 2000; Pompiliu Crăciunescu, *Eminescu - Paradisul infernal și transcsmologia*, Ed. Junimea 2000; Tudor Cățineanu, *Echilibru și dezagregare. Antinomia eminesciană*, Ed. Sinapsa, București, 2000 George Gană, *Melancolia lui Eminescu*, Ed. Fundației Culturale Române, 2002. Închei lista cu Rodica Marin, *Luna și sunetul cornului - metafore obsedante la Eminescu*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2003.

Nu voi intra în amănunte, nici de ideatică, nici de metodologie. Parafrazarea cărții într-o simplă recenzie ar fi neavenită. Studiul, foarte dens, trebuie citit cu creionul în mână. Așa că ne mărginim s-o recomandăm subliniindu-i meritele care îi conferă un loc important în exegeza eminesciană și pentru ideile, sugestiile ce pot fi fructificate de iubitorii de Eminescu sau de cei care predau pe Eminescu.

Ideea subiectului enunțat în titlul lucrării își are punctul de plecare, teoretic și metodologic, în *De la metaforele obsedante la mitul personal de Charles Mauran*. Textul critic dovedește că cercetătoarea clujeană nu a neglijat din bibliografia eminesciană mai veche ori mai recentă [realizată în grilă semiotică, filosofică, lingvistico - poetică]. Dar mai important e faptul că ideile psihocriticii sunt completate și aprofundate prin matricea stilistice a inconștientului românesc elaborată în studiile de filosofie a culturii de Lucian Blaga.

Textul pivot al studiului este bijuteria lirică *Peste vârfuri* – text emblematic. *Peste vârfuri* stă la dreapta *Luceafărului*.

Trecerea în revistă a “cuprinsului” dă seama de conținutul studiului: Introducerea [care în ansamblul ei este o expunere și o justificare a problematicii și a metodologiei]; cap.1 – *Romantism, duh eminescian, suflet românesc, un sens specific al morții în universul poetic eminescian*; cap.2 – *Preliminarii la o interpretare: Peste vârfuri sau despre melancolia senină eminesciană*; cap.3 – *O lectură a poeziei Peste vârfuri – ca text integral*; cap.4 – *Centre de poeticitate și metaforele obsedante: luna și sunetul cornului*; cap.5 – *Formele și semnificația metaforei obsedant, ca asociație între lumina de lună și cântecul dulce, dureros de corn*; cap.6 – *Alte interpretări eminesciene prin prisma metaforei obsedante a luminii de lună asociată cu dulcele sunet (de corn)*; și o utilă ANEXA cu “texte integrale” eminesciene alcătuită pe principiul tematic anunțat de titlul cărții.

Scopul lucrării este demonstrarea statului de metafore obsedante a două motive poetice fundamentale ale universului poetului nostru național: luna și sunetul cornului. Textul critic (interpretările) și conținutul anexei se determină reciproc – sunt rezultatul acțiunii de identificare a centrelor de poeticitate. Este urmărită circulația celor două motive poetice obsedante prin textul poetului. Analizele efectuate sunt trepte spre profunzimile de «gândire și simțire» ale lui Eminescu.

Să mai remarcăm citirea critică pe cât posibil obiectivă a bibliografiei. Autoarea se oprește în primul rând asupra “stelelor” de întâia mărime: T. Vianu, Edgar Papu, Ioana Em. Petrescu, Rosa del Conte, Dan C. Mihăilescu.

Mai citează pro și contra și alte contribuții mai mult ori mai puțin modale în exegeza eminesciană. Ca o mențiune aparte – acordă atenția cuvenită bibliografiei de ultimă oră (vezi supra). În trimerile bibliografice mai apar și alte titluri (articole ale unor critici care au scris despre oricare alt scriitor).

Spiritul în care citește – preia critica eminesciană arată, pe de o parte, cunoașterea și stăpânirea materiei, iar pe de altă parte obiectivitatea critică vis-à-vis de grila interpretativă aleasă. De câte ori se cere, autoarea amendează exagerările în interpretarea prin grila heideggeriană ori în cea existențialistă a poeziei POETULUI argumentând că la Eminescu relația FIINȚĂ – EXISTENȚĂ este mult mai personală și chiar uneori mai subtilă. Aceeași atitudine critică, obiectivă o are și față de interpretarea, oarecum “obsesivă și unilaterală” a lui Ion Negoșescu (asta

nu înseamnă că autoarea neagă valoarea și importanța istorică a studiului criticului cerchist). Lui Tudor Vianu îi reproșează că nu-și duce până la capăt intuițiile și ideile critice. Și lui Călinescu, de altfel puțin citat [în realitatea prea puțin folositor pentru ideile studiului] îi aduce reproșuri întemeiate. Prin urmare autoarea noului demers critic mișcă niste clișee care în timp s-au golit de sens prin folosirea mecanică și abuzivă sau care sunt contrazise de realitatea textului.

Ordonând și sintetizând observațiile lecturii noastre putem afirma că sunt demonstrate în mod convingător câteva adevăruri: 1. Eminescu este un poet romantic, dar nu prin contagiune – influențe; 2. Poetul depășește (îi dă o coloratură personală) romantismul, dar nu prin anticipării ale modernismului, ci prin întoarceri spre sinele sau (inconștientul) [autoarea folosește mai frecvent lexemului subconștient] care prin fenomenul de personanță devine ceea ce critica mai veche a identificat, destul de simplist, drept tracism și dacism; 3. Pune într-o lumină nouă mult mai profundă și credibilă a relației poetului nostru cu mito-filosofia Upanișadelor și a Vedelor. Aceasta nouă punere a problemei are două componente care vin să argumenteze originalitatea lui Eminescu: situarea relației în timp mai devreme și profunzimea înțelegerii vechilor texte indiene; 4. Semnificațiile motivului morții sunt mai bogate decât se afirmă de obicei. Prin urmare demersul critic luminează mai adânc relația viață–moarte, eros–thanatos, relații omniprezente în gândirea și imaginarul lui Eminescu; 5. Lărgeste și aprofundează mioritismul poetului; 6. Impune o imagine mult mai nuanțată a dorului eminescian; 7. Evidențiază diferența substanțială dintre gândirea și simțirea lui Eminescu și mentalul european (apusean, în speță); 8. Sugerează o posibilă lectură prin grila folosită a unor texte eminesciene secătuite de o critică de o anumită orientare și de către manualul școlar (apendice al acestei critici): Revedere, Epigonii, Scrisoarea I (o adevărată inițiere în moarte) secvențe din Scrisoarea III, etc.; 9. Eminescu nu e un pesimist și melancolic de scrie, dependent de filosofia schopenhauriană. La poetul nostru nu domină «voința de a fi»; 10. Eminescu e scos din “morbidul” romantic și post romantic, la el fiind permanent prezentă o «înaltă spiritualitate»; 11. Se realizează o nouă fundamentare a relației universului eminescian cu “sufletul cosmic”.

Autoarea nu mărturisește, dar sigur că avizat și o serie de studii comparatist–sursologice prin care s-a urmărit racordarea poetului la lirica europeană demonstrându-se implicit universalitatea poetului român. Paralelism și comparații se pot face dar cu măsură, dar mai ales respectându-se adevărul textelor. Eminescu, zice Rodica Marin, nu se interpretează întru-totul în “cercul strâmt” al “mentalității europene a valorilor individualității”.

Desigur că au rămas pe dinafară și alte aspecte cum ar fi: “religiozitatea” eminesciană; substanța și fundalul muzical al versului și gândului eminescian; coincidența oppositarum; relația lună–soare.

Concluzia finală la care se ajunge este: pe cât de liric, pe atât de metafizic este poetul nostru; pe alt palier: pe cât de național, pe atât de universal este Eminescu.

O altă caracteristică a studiului demnă de semnalat: conclucrarea, analiza aplicată, sursa bibliografică asumată pro sau contra, și contextualizarea celor două metafore obsedante cu alte simboluri și metafore din varii texte ale poetului.

Printre atâtea aprecieri au loc și câteva observații “critice”. Apar unele repetiții, chiar dacă utile în intenția de a convinge, totuși supărătoare. Punem sub semnul întrebării negarea dimensiunii tragice a lirismului eminescian. De ce? Deoarece considerăm că dorul cu întreaga lui constelație de înțelesuri în corelație cu alte “metafore obsedante” este forma sub care există și se manifestă tragicul în matricea noastră.

Oricum, cartea d-nei Rodica Marin este o contribuție majoră la întinerirea exegezei eminesciene.

Ultimul mare exeget eminescian a fost Ioana Em. Petrescu. Iată că la orizontul eminoscologiei se înalță o nouă stea care în afara cărții pe care am prezentat-o a mai semnat: “Luminile” Luceafărului, 1999 Luceafărul Tex integral, 1999, Dicționarul Luceafărului (în colaborare), 2000.